

סימן לג

בעלות וחלוקת מטלטלין בין בני זוג

ראשי פרקים

- א. מטלטלין שתחת ידו
- ב. מוחזקות אשת איש במטלטלין
- ג. חזקה שאינה מעיזה
- ד. נושאת ונותנת בתוך הבית
- ה. הראיה שעליה להביא
- ו. האם בנדו"ד הממון תחת ידה

הנידון שבפנינו הוא בקשת האשה להסרת העיקול שהטיל ביה"ד ע"פ בקשת הבעל (כשלאחר מכן עקב חשש שערית חיפה באמצעות ההוצאה לפועל תגבה את המטלטלין בעבור חוב הארנונה של הבעל, בקשה גם האשה הטלת עיקול על המטלטלין).

הצדדים מתדיינים ביניהם בתביעת גרושין של הבעל, כשכרך לתביעתו את ענין הרכוש. הצדדים נשאו זל"ז כדמו"י לפני שלש שנים, כאשר לשני הצדדים אלו נשואים שניים, ומנשואים אלו אין לצדדים ילדים משותפים. הדירה בה מתגוררים בני הזוג שייכת כולה לבעל. מדובר בבית בן שתי קומות, כאשר ע"פ פסק דין של בית המשפט למשפחה, עקב תביעת האשה על אלימות, נחלק הבית בדלת של ברזל לשנים, בקומה אחת מתגורר הבעל, ובקומה השניה מתגוררת האשה.

ביה"ד פסק כי אינו מוצא מקום לחייב את האשה בקבלת ג"פ, אך יחד עם זאת קבע כי מן הראוי שהצדדים יתגרשו זמ"ז ויגבשו הסכם גרושין. עיקר ההתדיינות בין הצדדים נסובה על חיוב הבעל במזונות האשה. ביה"ד פסק כי אין מקום לחייב את הבעל במזונות האשה, הואיל והאשה עובדת ומשתכרת סך של 7,000 ש"ח לחודש, וכן יש לה דירה בכרמיאל אותה היא משכירה, ומקבלת ממנה שכר דירה. כמו כן נסובה ההתדיינות סביב חיוב הארנונה והחשמל מהיום בו חולק הבית לשנים. וביה"ד פסק כי החשמל והארנונה ישולמו בחלקים שוים, וחוב העבר (עד ליום בו חולק הבית), ישא בו הבעל לבדו.

כעת האשה חפצה לעזוב את הבית, ומבקשת כי יוסר צו העיקול. לטענתה המטלטלין הנמצאים בחלק בו היא משתמשת, שייכים לה. תגובת הבעל כי המטלטלין בחלקם שייכים לו, וכן מבקש לעקל את מטלטלי האשה במסגרת תביעת הגרושין וכריכת הרכוש, על מנת שישמשו ערובה לחיוב האשה בתביעות אחרות, וע"כ הוא מבקש להשאיר העיקול על כנו.

א. מטלטלין שתחת ידו

הא דיש חזקה שכל מה שתחת יד אדם הרי זה שלו, עולה לכאורה מדברי הגמרא ב"ב מה, ב - מ, א בדין נותן טליתו לאומן לתקנה, אומן אומר שתים קצצת לי, ובעה"ב אומר שלא קצץ אלא אחת, דכשהטלית ביד האומן, על בעה"ב להביא ראיה. ומבואר שם בגמרא דאף דלאומן אין חזקה שמה שתחת ידו הרי זה שלו, מ"מ באיניש דעלמא יש חזקה, אא"כ יש עדים מסרו לו בתורת פקדון וראו עתה בידו, דאין לו מיגו של להדי"ם או מיגו של החזרתי לך. וכן פסק הרמב"ם בהל' טוען ונטען ח, א, וז"ל:

"כל המטלטלין בחזקת זה שהם תחת ידו, אע"פ שהביא התובע עדים שהמטלטלין האלו ידועין לו, כיצד, בגד זה או כלי זה שבידך או שבתוך ביתך שלי הוא ואני הפקדתי אצלך או השאלתיהו לך, והרי העדים שהן יודעין אותו מקודם ברשותי, והנתבע אומר לא כי אלא אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה, הרי זה הנתבע נשבע היסת ונפטר."

ועיין שם המשך דברי הרמב"ם בפרק ח, ובנו"כ שם, אימתי לא אומרים חזקה זו (כגון בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר, ועוד פרטי דינים), וכן פסק בשו"ע חו"מ קלג, א. ומספר סברות נשנו במהות חזקה זו. דהנה הרמב"ן בכתובות יט, א (הובאו דבריו בשטמ"ק וברשב"א) כתב דאין למחזיק השטר נאמנות שאין השטר שלו במיגו דאי בעי קלייה, דריע טענתיה, דכל מאי דאיתיה בידיה דאיניש, בחזקת שלו הוא, ואינו נאמן לומר שאינו שלו כשחב לאחרים, דמיגו במקום חזקה זו לא אמרינן, דעביד איניש דעביד קנוניא. וכן הביא ברב המגיד ריש הל' מלוה ולוה (א, ד). ועיין במשנה למלך דחזקה זו לא נתפרשה בגמרא כלל, והיינו שלא נאמרה להדיא בש"ס אלא שעולה מכלל הסוגיות. ועיין בש"ך חו"מ מז, ו שכתב דחזקה מה שתחת יד אדם הרי זה שלו שייך רק בדבר שגופו ממון, אבל בשטרות שאין גופם ממון, לא אמרינן חזקה מה שתחת יד אדם הרי זה שלו. ועיין בקצוה"ח מז, ד שכתב דבשטר פקדון שיש לו טענת נאנסו, לא שייכת חזקה זו. והנה באור שמח (מלוה ולוה ב, ו ד"ה והנאה) כתב בבאור מהות חזקה זו, וז"ל:

"והנראה לי ברור דחזקה מה שתחת יד אדם הוא שלו היא חזקה אשר לא מצאנוה בש"ס, רק מקורה מהך דהאומר אמנה היא, אע"ג דאיכא מיגו דאי בעי קלתיה ואי בעי הוי מחיל ליה וכיו"ב. ולכן ברירא דמילתא דאין הכי נמי דזו לא עדיפא מחזקת ממון דהמוציא מחבירו עליו הראיה, ולכך בסימנים לא מפקינן ממונא ... דתפיסת האדם בחפץ או בשטר, כל מה שתחת ידי תפיסתו מוכחת שלצורך עצמו הוא מחזיק בה ובחזקת ממון. רק דא מצי להיות שמחזיקה לעצמו בתורת גזילה ואין זה ברור וחזקה על המעשה בממון זה, דעל זה אין ברור, דאימור אינו שלו, ורק כמו כל חזקת ממון שבכל מקום דאיננה חזקה המכרעת ומבררת אופן הענין רק דלא מצינן לאפוקי מחזקתו. רק דא ברור שהתפיסה של אדם בחפץ או בשטר מוכיח שלצורך עצמו הוא אוחז בה, ותפיסתו בה מברר בירור גמור שבחזקת שהוא שלו מחזיקה ... ואם כה, בע"ח שאומר על מה שתחת ידו פקדון הן בידי או שכורין או שאולין, ואינו מחזיקם בממונו רק בחזקת בעליה ולמיהדר לבעלים קא בעי ולאפוקה מידו, על זה אמרינן דשקר בפיו, ודאי בחזקת שהן שלו מונחים תחת ידו."

וכן בשטר שאומר אמנה, אין משגיחים על אמירתו שרוצה להחזיר לבעלים, שתפיסתו בשטר מוכיחה שלגבות עימו מחזיק בשטר. מבואר באור שמח דענין חזקה מה שתחת יד אדם הרי

זה שלו אינה מבררת שהמחזיק הוא הבעלים על החפץ, אלא שמה שהוא מחזיק בחפץ הוא לצורך עצמו ולא לצורך אחרים, ולכן אף שמבחינתנו טענתו שפקדון הוא בידו, אפשר שהיא טענה נכונה, מ"מ אנו לא משגיחים לדבריו אלו, כיון שהם עומדים בסתירה לחזקה שמה שמחזיק הוא לצורך עצמו, ושהוא עצמו בהחזקתו ובחזקתו אומר שהוא הבעלים ולא אחרים, ואין משגיחים למה שכעת אומר וסותר דבריו. ומ"מ מבואר מהאור שמח דחזקה מה שתחת יד אדם הרי זה שלו, אינו מורה על היותו בעלים על החפץ אלא על מטרת המחזיק בחפץ והכרזתו קבל עם כי הוא מחזיק בחפץ בתורת בעלות.

ובנודע ביהודה (קמא, חאהע"ז סי' לו) דן באשה עגונה, כאשר נמצא אדם מת ואי אפשר להכירו אלא את כליו הכירו בטביעות עין שאלו כלי הבעל של אותה אשה עגונה. והשאלה אם חיישינן לשאלה, שהשאליל הבעל בגדיו לאחר, והאחר הוא המת ולא בעל העגונה. וכתב הנודע ביהודה דיש כלים דלא חיישינן בהו לשאלה, ודן עוד לצרף עוד צדדי היתר, עיי"ש. ובתוך דבריו כתב דבגוף החשש לשאלה יש להבין, דהרי יש חזקה דמה שתחת יד אדם הרי זה שלו, ומהני אפילו נגד מיגו כמבואר ברמ"א חו"מ צט,א, ועיין בש"ך שם ס"ק ו, ואלים חזקה שמה שתחת יד אדם הרי זה שלו, טפי מחזקת אשת איש, דחזקת אשת איש לא מהני במקום מיגו וכמבואר בגיטין סד,א, שנאמנת שנתן לשליח לגרושין במיגו שהיתה אומרת שנתן לה, ונאמנת אף שמוציאה עצמה מחזקת אשת איש, וחזקה מה שתחת יד אדם הרי זה שלו עדיפא ממיגו, וע"כ בכלים שאינם עשויים להשאל ולהשכיר, חזקה דמה שתחת ידו הרי זה שלו, "אלים מחזקת אשת איש, והיה מקום להקל".

והנה מדברי הנודע ביהודה נראה דחזקה זו שמה שתחת יד אדם הרי זה שלו היא חזקה המבררת מי הבעלים, שאם נאמר כדעת האור שמח, איך אפשר להתיר אשת איש על סמך סימני כלים, דמה שמכריז המת שהוא הבעלים על הכלים, עדיין אין זה סימן ב"כליו" שאפשר להתיר אשת איש לעלמא, ורק אם נאמר שהחזקה מבררת שהמת הוא הבעלים והבגדים הם שלו, יש להתיר על סמך הבגדים את אשתו. וצ"ל לנודע ביהודה דלא מהני מיגו במקום חזקה זו של מה שתחת יד אדם, דלא שייך מיגו במקום חזקה מבררת, דלא שייך לומר שהוא נאמן נגד מציאות, וכיון שהתברר שהמחזיק הוא הבעלים, לא שייך להאמין לו שהוא לא הבעלים (כשחב לאחריני, דא"כ הו"ל הודאת בעל דין) נגד המציאות.

והחתם סופר בתש" (חאהע"ז ח"א סי' מח) כתב בענין הבגדים שעל המת, שנאמר דחזקה שהם של מי שלבוש בהם, דזה אינו נראה, דאין למת חזקה זו, שיצא נקי מנכסיו, והבגדים הם כההוא ארבא, דאי מינצו עליה בי תרי, יהבינן ליה למי שיביא ראיה שהם של אבותיו. (ועיין עוד בתש" שם סי' נא ד"ה אך, דבמת לא שייכת חזקה זו, שאינו שלו אלא של יורשיו, ואנו מסופקים מי יורשיו, עיי"ש). ומזה אין לכאורה ראיה אי ס"ל לחתם סופר כנודע ביהודה או כאור שמח לענין מהות החזקה, דדבריו הם רק לסתור הטענה ששייכת בכלל חזקה מה שתחת ידו באדם מת, דבין אם החזקה מבררת או כחזקת ממון, אין כאן בעל להתברר להכריע או להחזיק, דמת אינו בר הכי לבעלות, וע"כ לא שייכת סברת הנודע ביהודה דחזקה זו תכריע חזקת אשת איש בכלים שאינם עשויים להשאל ולהשכיר. ובתש" אחרת (שם סי' פ) הסביר דגדר ומהות חזקה זו היא כחזקת ממון, וז"ל:

"לא מצאתי מן התורה אלא ב מיני חזקות, א - חזקה מנהג, כאשה שבנה מורכב על כתיפה ונהגה בו מנהג אם לבן ... חזקה שניה, גרועה מן הראשונה, דראינו וידענו

בדבר אחד שהיה כך וכך, אמרינן לעולם נשאר כך בחזקתו עד שיודע לנו שנשתנה. וני"ל מזה הענין הוא חזקת מרא קמא בממון, כיון שידעינן בודאי שמטלטל זה היה של פלוני שעה אחת, שוב אינו יוצא מחזקתו. אך חזקה מה שביד אדם הוא שלו, לא ידעתי לה מקום ושום סברא, אדרבא, בב"ק קאמר הש"ס דהמוציא מחבירו עליו הראיה סברא הוא, מאן דכאיב ליה כאיבא, אזיל לבי אסיא, מבואר שאיננו חזקה שהוא שלו אלא אין שום אדם יכול להוציאו מידו אלא בראיה ברורה ... והכלל לעני"ד, חזקת ממון איננו חזקה כלל רק ספיקו עצום כל כך עד שאין אדם יכול להוציא ממנו בלי ראיה ברורה."

בזה חזינן שהחתם סופר ס"ל דחזקה מה שתחת ידו היא אינה חזקה המבררת את הבעלות, אלא עדיין הספק נשאר בעינו, ומחמת הספק אמרינן דהמוציא מהמוחזק שתחת ידו, עליו הראיה, והיא כחזקת ממון שאינה מבררת את עצם הבעלות. וכן מבואר בתש"י חמדת שלמה (חאהע"ז סי' לט, עיין אות כז - כט). בתחילה כתב להביא ראיה מדברי התוס' שכתבו דחזקה מה שתחת ידו מהני בשטר לענין הניר ולא לענין החוב, דאי נימא שהיא חזקה מבררת, ממילא יכול להוציא החוב. ודחה החמדת שלמה את הראיה, ומאידך דחה את ראית הנודע ביהודה, עיי"ש. ובהמשך דבריו כתב:

"דחזקה מה שתחת ידו הוא שלו לא מהני, רק דמחזיקין דבר זה שהוא שלו, ולא דהוי בירור. וע"כ ממילא לענין חששא דשאלה בעגונה וכד', אין לדון כל כך על זה להביא ראיה מזה שודאי זה הוא, דלענין דבר המסתעף י"ל דלא מהני. והא דלא מהני מיגו (חוי"מ צט, א ברמ"א), הואיל ואדם עשוי להבריח מבע"ה, ע"כ מסתבר יותר דטענתו שקר, משום הכי אינו נאמן."

מבואר מדבריו להדיא דחזקה זו אינה מבררת מי הבעלים, וכשיטת החתם סופר הנ"ל, והוי בגדר חזקת ממון בספק, שאינו יכול להוציא מהמוחזק אלא בראיה. ועיין עוד במש"כ הגרא"ז (אבן האזל ח, ז) דבחזקה מה שתחת יד אדם יש שני הענינים הנ"ל, מחד חזקת בירור, דסתמא דמילתא כך הוא שהמוחזק הוא הבעלים. ויש בחזקה זו גם מוחזקות ממון, שאי אפשר להוציא את מה שתחת ידו אלא בראיה ברורה, עיי"ש הנפק"מ בזה. ומעין זה ובשינוי היא סברת שער המשפט נ, א דחזקה זו היא מטעם כאן נמצא כאן היה, ועיי"ש הנפק"מ בזה. (ויש עוד להאריך בפרטי הדינים המבוארים בשו"ע חו"מ, ובהסבר הדינים לכל אחת מהשיטות, אך אינו ענין לנדו"ד ואכמ"ל).

ב. מוחזקות אשת איש במטלטלין

כל הנ"ל מתייחס למוחזקות של אדם במטלטלין, כאשר אחר טוען כנגדו לבעלות עליהם, דאמרינן דחזקה מה שתחת ידו הרי זה שלו, או מחמת שבזה נקבעת בעלותו על החפץ או שעל הטוען נגד המוחזק מוטלת חובת הראיה. השאלה מה הדין באשת איש המוחזקה תחת ידה מטלטלין וטוענת כי אלו המטלטלין שייכים לה, או מלפני הנישואין או שניתן לה במתנה על מנת שאין לבעלה רשות בהם או שבעלה נתן לה במתנה או כל טענה אחרת, ומנגד טוען הבעל כי המטלטלין שייכים לו, הא מוחזקותה במטלטלין מהוים ראיה על בעלות או מטילים את חובת ההוכחה על הבעל. [ובנידון שלנו יש גם לדון אם המטלטלין בשעת לידת הספק הם תחת יד האשה, כיון שהם בשליטתה המוחלטת, שהרי הם נמצאים בחלק הבית

שבה האשה נמצאת לבדה, או כיון שהם בבית הבעל, אין המטלטלין נחשבים כתחת יד האשה, ועוד יתבאר להלן]. הרמב"ם בהל' אישות כב, ל - לא, כתב וז"ל:

"הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה, היא אומרת במתנה נתנו לי, והוא אומר ממעשה ידיך הם שהם שלי, הרי זו נאמנת, ויש לו להחרים על מי שטוענת דבר שאינו כן. וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ואם אמרה על מנת כן נתנו לי על מנת שלא יהיה לבעלי רשות בהן אלא אעשה בהן מה שארצה, עליה להביא ראיה, שכל ממון הנמצא ביד האשה, בחזקת הבעל הוא שיאכל פירותיו, עד שתביא ראיה. אמרה לו אתה נתת לי מתנה, נשבעת שבועת היסט שנתן לה הבעל, ואינו אוכל."

בטרם נעיין במקורות דברי הרמב"ם ובנו"כ, מפשטות דברי הרמב"ם דיש כאן ג חזקות, האחת מעל השניה: א - חזקה מה שתחת יד אדם הרי זה שלו. ב - כל ממון הנמצא תחת יד האשה הוא בחזקת הבעל לענין אכילת פירות. ג - חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעל חובה. ומהרמב"ם מבואר שחזקה מה שתחת יד אשה הרי זה שלה, לא נאמר כשחזקה זו נוגדת את החזקה שכל ממון שתחת יד האשה הוא לבעל לענין אכילת פירות, שיהיו אלו נכסי מלוג, דחזקה זו שלבעל יש אכילת פירות גוברת על החזקה שתחת יד האשה הרי זה שלה, דהרי כל המוחזקות של המטלטלין שהם כנכסי מלוג הם באופן שהאשה מחזיקה בנכסים, ובכל אופן הנכסים בחזקת הבעל לענין פירות. אולם כשבמוחזקות האשה אין טענה הסותרת את חזקת הבעל לפירות, הרי שיש לאשה חזקה שמה שתחת ידה הרי זה שלה, ויהיו אלו נכסי מלוג, על כל הזכויות שיש לה בהם. ויש חזקה שגוברת על חזקת הבעל לנכסי מלוג והיא החזקה שאינה מעיזה פניה בפני בעלה, שהיא חזקה של נאמנות, שהיא עדיפה על החזקה הנ"ל של מוחזקות הבעל לנכסי מלוג.

וברב המגיד הראה מקורו לדברי הירושלמי (כתובות ו, א) לענין מציאת האשה לבעלה - אמר רבי יוסה לא אמרו כן אלא כדי שלא תהא אשה מברחת זהובים משל בעלה ואומרת מציאה מצאתי. והקשו בירושלמי, הגע עצמך שנתן לה אחר במתנה. פירוש - שהיא טוענת שנתן לה אחר במתנה שהיא נאמנת, ושמה תבריא משל בעלה. ותירצו, קול יוצא למתנה ואין קול יוצא למציאה. פירוש - ולפיכך לא תיקנו לטוענת מתנה שלא תהיה נאמנת, לפי שלא תעזי פניה לומר שנתנו לה במתנה, לפי שקול יוצא למתנה. ולכאורה אם המקור הוא מהירושלמי הנ"ל, יוצא שהחזקה שמה שתחת יד אדם הרי זה שלו שייך אף באשת איש, אלא מחשש שמא תבריא מבעלה, תיקנו שאינה יכולה לטעון כן. כלומר אין כאן חזקה המבטלת את חזקת המטלטלין אלא תקנה המבטלת את החזקה, וכאשר אומרת מתנה ניתן לי, כיון שקול יש למתנה, אין מקום לתקנה, שלא תטען דבר שעשוי להתברר כחסר בסיס. ולפי"ז יש לומר דהסברא דלא נאמנת לומר שניתן לה על מנת שאין לבעלה רשות בהם, דלכאורה דלטעם שלא מבטלים החזקה בטענה של מתנה מפני שיש קול, א"כ מה לי מתנה סתם ומה לי מתנה שניתן על מנת שאין לבעלה רשות בהם. ואפשר דקול יש לעצם המתנה, ולא תטען שניתן לה מתנה כשאין זה נכון, וע"כ לא צריכים לתקנה וחזקה מה שתחת ידה הרי הוא שלה, אולם למתנה על מנת שאין לבעלה רשות בהם, נהי דלעצם המתנה יש קול, אך לתנאי שאין לבעלה רשות בהם אין קול, וע"כ תיקנו חכמים שתבטל המתנה. [ואף שצ"ל המגיד לדברי הרמב"ן בב"ב (יובא להלן), מ"מ מהרמב"ן מבואר דכן הוא דינא דגמרא, אך בטעם הדין אפשר לומר כנ"ל ע"פ דרך הירושלמי, דהמגיד לא ציין לטעם הרמב"ן, ויתבאר להלן]. אמנם להסבר בעה"ת (שער ו, ד, ב ד"ה ואמנם) דקול יש למתנה, היינו שישאלו אותה מי נתן לה, ואם אינו

אמת תתבייש לומר כן, עי"ש. לכאורה להסבר זה יש להבין החילוק בין מתנה סתם למתנה שאין לבעלה רשות בהם.

ובספר התרומות (שער ו, ד, ב ד"ה ואמנם) שהביא מה"ר נתן ברבי מאיר שהשיב להביא ראיה לדברי הרמב"ם הנ"ל מהגמ' ב"ב נב,ב באשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית, והיו אונות ושטרות יוצאים על שמה, ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבי אבא או מבי אבי אמא, עליה להביא ראיה:

"מינה שאם לא היתה נושאת ונותנת בתוך הבית, שהיא נאמנת לומר מבי נשא או מתנה היו, דמה לי אם אמרה נפלו לי מחמת ירושה, מה לי אם אמרה נתנו לי במתנה, שהרי ודאי דבלא ידעין איירינן, דאילו ידעין, אפילו נושאת ונותנת בתוך הבית נאמנת, והיינו ראיתה."

הרי שדייק דין זה מהגמרא דדוקא בנושאת ונותנת אינה נאמנת, משא"כ באינה נושאת ונותנת היא נאמנת לומר שנפלו לה מבית אביה או שניתן לה במתנה. והא דאינה נאמנת לומר שניתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בהם, כן העלה הרמב"ן בב"ב נא,ב (ד"ה מן האשה), וז"ל:

"אבל אם אמרה אחר נתנה לי על מנת שאין לבעלי רשות בהן או אתה נתת לי, אינה נאמנת ואוכל פירות, שכל מה שביד האשה בחזקת הבעל הוא שיאכל פירותיו, דמשום איבה וקטטה התקינו רבנן, ואם היתה נאמנת, נקיש ואתי תיגרא הוא. ועוד שידו עדיפא מידה, לפיכך היא המוציאה ועליה הראיה. תדע שאילו היתה נאמנת בכך, היאך אמרו אבל אם אמרו בשעת מיתה של פלוני הן יעשו פירוש לפירושא - שאינה נאמנת, ליהמנה במיגו דאי בעיא אמרה אחר נתנם לי במתנה על מנת שאין לבעלי רשות בהן בחייו ובמותי אלא מה שתאכלי ... אלא שמע מינה שחזקת כל מה שביד האשה כדין נכסי מלוג ומתנה סתם שהבעל אוכל פירות ... ומיהו אין הבעל נאמן לומר משלי גנבה או מציאה הן או ממעשה ידיה קמצה וגוף ופירות שלי, אלא בנכסי מלוג הן לכל דבר, גוף שלה ופירות שלו."

(ועי"ש מה שהביא מהירושלמי הנ"ל). והנה מהרמב"ן מבואר שיש חזקה באשת איש דמה שביד האשה הוא בחזקת נכסי מלוג. וחזקה זו שואבת כוחה מתקנת חכמים שתיקנו פירות לבעל, דאם תהיה נאמנת לטעון שניתן לה על מנת שאין לבעלה רשות בהם, לא יהיה לתקנת חכמים כל משקל, משא"כ אם תטען שניתן לה מתנה בסתם, לא מפקיעה מזכות בעלה לנכסי מלוג. וכיון שאינה נאמנת לטעון שניתן לה על מנת שלא יהיה לבעלה רשות בהם, א"כ כל מה שתחת ידה הוא בחזקת נכסי מלוג. דהיינו תקנת חכמים, והתוצאה - שלילת נאמנותה, הם אלה שיצרו את החזקה שכל מה שתחת יד אשה הרי הוא בחזקת נכסי מלוג. ומעצם מהותה היא עדיפה על חזקה שמה שתחת יד אדם הרי זה שלו, שהרי החזקה התיחסה למה שתחת יד האשה, ובכל אופן קבעה שהמטלטלין מוחזקים לנכסי מלוג. ובנוסף למה שכתב דאינה נאמנת, שאם נאמנת לומר כן הרי עקרת תקנת חכמים, הביא ראיה מהא דאינה נאמנת לומר בשעת מיתה של פלוני הם, דאם נאמנת לומר שניתן לה בעל מנת שאין לבעל רשות בהם, א"כ ליהמנה במיגו. ואין להסביר כהסבר הנ"ל (המבואר ברמב"ן) בדברי הירושלמי, דבירושלמי מבואר דעצם אי הנאמנות מונח בתקנת חכמים.

והרשב"א בחידושויו לב"ב (נא, ב סד"ה שאני) הביא דכל מה שתחת יד האשה מוחזק כנכסי מלוג. אך בסוף דבריו הביא מדברי "יש מרבתי" שכל שהמטלטלין תחת ידה או תחת יד הנפקד שלה, היא נאמנת לומר ששל אחרים הם או שניתנו לה במתנה על מנת שאין לבעלה רשות בהם. וכן בהמשך דברי הרשב"א (בד"ה אין), וכן נמצא בנימוק"י בב"ב (כז, ב בעמוה"ר), וז"ל:

"והר"י כתב שהאשה נאמנת לומר שנתנו לה במתנה גמורה על מנת שאין לבעל רשות בה אפילו אפירות, וכן דעת הרשב"א והריטב"א ז"ל, וקצת ראייה איכא מהא דאמרינן הכא יחזיר לאשה יחזיר לעבד, ואם אינה נאמנת לגמרי והבעלים יכולין להוציא מידה, למה יחזיר לה, הפוכי מטרטא למה לי."

(ועיין ש"ך סב,ו דאין חילוק בין ידועים ללא ידועים, ועיין עוד ח"מ ס"ק כט). ומבואר דיש מהראשונים דס"ל דיש לאשת איש חזקה דמה שתחת ידה הרי זה שלה, ומכח חזקה זו נאמנת לומר שניתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בהם, ואף שמפקעת בטענה זו את כח הבעל במטלטלין, מ"מ כיון שהם תחת ידה, יש לה בהם חזקה ונאמנת בטענתה.

ג. חזקה שאינה מעיזה

הובאו לעיל דברי הרמב"ם בהל' לא דאם אמרה לבעל שהוא נתנם לה במתנה, נאמנת בטענתה. וברב המגיד כתב הטעם דחזקה שאינה מעיזה פניה לטעון דבר שהוא יודע האמת כמוה. וגדולה מזו פסק הרמב"ם דהאשה נאמנת לומר לבעלה גרשתני. והש"ך בחו"מ סב,ו הקשה על הרב המגיד, דהרי חזקה זו לא מהני אלא לענין גרושין, דלא מעיזה פניה לאפוקי נפשה מבעלה, אבל לענין ממון לא מצאנו דנאמנת, ואפילו בגרשתני דעת רוב הפוסקים דאינה נאמנת אלא לענין הגרושין אבל לא לענין הכתובה, דחיישינן שאומרת כן משום חימוד ממון. ועיין עוד בש"ך שכתב דלדברי הרמב"ם נאמנת לומר שהבעל נתן לה במתנה אפילו אם היא נושאת ונותנת בתוך הבית, דכשטוענת שאחרים נתנו לה במתנה, כיון שהיא נושאת ונותנת אמרינן דכל הממון של הבעל, אולם אם טוענת שהבעל נתן לה במתנה, אין זה סותר את החזקה שכל הממון של הבעל. עוד כתב הש"ך דלטעם המגיד אלמנה לא תהיה נאמנת, כיון שאין היורשים יכולים לדעת ולהכחישה, אין בה את החזקה שאינה מעיזה. והש"ך חלק עליו, עיי"ש שכתב דמיירי בתבע הבעל את האשה, ונאמנת האשה שהן נכסי מלוג במיגו דלהד"ם, משא"כ שניתן לה במתנה על מנת שאין לבעל רשות בהם, הוי מיגו במקום חזקה.

עוד צ"ע אם טעם הרמב"ם הוא מפני שאינה מעיזה, האם להלכה קיי"ל, דהרמ"א בשו"ע אהע"ז יז, ב פסק דבזמן הזה דנפשי חוצפה ופריצותא, אינה נאמנת לטעון גרשתני אלא לחומרא, דאיתרע חזקה דאינה מעיזה. ואם טעם הרמב"ם כמש"כ המגיד, א"כ מדוע בשו"ע אהע"ז פה, יב לא הגיה הרמ"א דבזמן הזה אינה נאמנת. גם הב"ש פה, ל הקשה דלא אמרינן חזקה שאינו מעיז במקום הנאת ממון, ותירץ וז"ל:

"ואפשר דסבירא ליה להחזיק מה שבידה שאני, ואמרינן בכהאי גוונא דאינה יכולה להעיז. גם אין לדמות העזות זה לזה. ושאיני כשהיא אשתו אינה יכולה להעיז אף משום הנאות ממון, משא"כ שם דרצונה לצאת ממנו."

הרי שכאן יש חזקה בכל ענין שאינה מעיזה פניה, וכמו שחילק בב"ש. ובס"ק שאח"ז (ס"ק לא) כתב הב"ש דחזקה זו שאינה מעיזה היא רק במטלטלין שאינם ידועים לבעל, אבל במטלטלין הידועים שהם של הבעל, לא מהני חזקה זו, דחזקה זו מהני לאפוקי מזכות הבעל לפירות, אך לא מהני לאפוקי מטלטלין לגמרי מחזקתו. ואפשר לומר בהסבר דבריו, דבעל ואשה מטלטלין המוחזקים לבעל, אף שהאשה מחזיקה בהם, מ"מ אין חזקתה כלום, והרי הידיעה שהם של הבעל אפילו הם בחזקת האשה הרי זה כאילו הבעל מחזיקם והם תחת ידו, וכנגד חזקה של מה שתחת יד אדם הרי זה שלו, לא אמרינן חזקה שאינה מעיזה להוציא הממון מתחת ידו. אולם כאשר הנכסים אינם ידועים לבעל, ובאופן שהם מוחזקים כנכסי מלוג, הרי שהנכסים של האשה, וכשהשאלה אם לבעל יש זכות לנכסי מלוג, ומצד אחד יש חזקה שהנכסים מוחזקים כנכסי מלוג, ומאידך חזקה שאינה מעיזה, אמרינן דכאן אינה מפקיעה את גוף הממון ואינה משנה בעלות אלא רק זכויות ממון של הבעל בהיותו בעלה, וע"כ אינה מעיזה להפקיע זכותו לנכסי מלוג. משא"כ במטלטלין המיוחדים לבעל, אין בכך החזקה להפקיע מחזקת הממון של הבעל. ועיין בישועות יעקב פה, דמהני החזקה שאינה מעיזה בצרף חזקת ממון. ומטלטלין הידועים לבעל, י"ל דאין לה חזקת ממון.

והסתפקתי למש"כ לעיל דחזקה שהמטלטלין מוחזקים לנכסי מלוג, והם גוברים על החזקה דמה שתחת יד אדם הרי זה שלו, האם הפשט הוא שיש חזקה לאשה שמה שתחת ידה הרי זה שלה, אלא שחזקת המטלטלין לנכסי מלוג עדיפא על המוחזקות שתחת ידה. או שנאמר דבאשת איש כיון שהמטלטלין מוחזקים לנכסי מלוג, אין לאשה חזקה על מה שתחת ידה. והנפק"מ אם יש לאשת איש חזקה כלל דמה שתחת ידה, לענין שיהיה אפשר לצרף חזקה אחרת. דאי נימא שאין לה כלל חזקה וכל הנכסים מוחזקים כנכסי מלוג, אי אפשר לצרף את החזקה שאינה מעיזה למה שהיא מוחזקת, דאין לה חזקה. אך אם נפרש דיש לה חזקה, אלא החזקה שיש למטלטלין שהם נכסי מלוג גוברת על חזקתה, א"כ כשמצרפים לה חזקה שאינה מעיזה לחזקה מה שתחת ידה, מהני לאפוקי אפילו מחזקת נכסי מלוג. ומהאור שמח אישות כב, ל (יובא להלן) נראה דלמסקנה יש לה חזקה, מדכתב להסביר דמצרפים חזקות אהדדי, חזקה דמה שתחת ידה לחזקה שאינה מעיזה.

ואף שלכאורה דברי הרמב"ם אינם נוגעים לנדון שלפנינו, שהרי אינה טוענת שהבעל נתן לה במתנה אלא שטוענת שהיו אלה מנכסיה שלפני נישואין אלו, מ"מ מדברי האחרונים בהסבר דברי הרמב"ם נלמד את גדר החזקת מטלטלין כנכסי מלוג. דהנה בעל התרומות (שער ו ד, ב ד"ה ושתי פסקות) הביא מה"ר נתן ברבי מאיר שלמד מדברי הר"י מיגאש שאין האשה יכולה לטעון כל טענה להוציא מה שבידה מירושת הבעל. הרי דיש למטלטלין חזקה לא כנכסי מלוג אלא שיש לבעל זכות ירושה, והיינו שיכולה להפקיע בטענתה ומוחזקותה את זכות הבעל לפירות אך לא זכות הבעל לירושה, וע"כ נאמנת לומר שנתן לה מתנה ואינה נאמנת לומר שנתן לה אחר על מנת שאין לבעלה רשות בהם. ומבואר עכ"פ דיש למטלטלין חזקת ירושה של הבעל, ועיין בכסף משנה הל' אישות כב, למש"כ בזה.

ובאור שמח (אישות כב, ל) כתב לבאר בדברי הרמב"ם, ונראה בהסבר דבריו דחזקה מה שתחת יד האשה הרי זה שלה, עדיפא על מוחזקות הנכסים לנכסי מלוג. אלא שכשטוענת שנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בהם, הרי היא פוגמת את החזקה שמה שתחת ידה הרי

הוא שלה, שהרי היא אומרת שהיא אינה בעלים גמורה. משא"כ כשטוענת שבעלה נתן לה במתנה, אינה פוגמת את מה שהיא מחזיקה תחת ידה. וז"ל האור שמח:

"... א"כ כי אומרת אחרים נתנו לי על מנת שאין לבעלי רשות בו רק על מנת שתצדי תעשי, הוי כאומרת שלא הקנה לי פלוני שיהיה שלי לחלוטין ... ונמצא כי הוא נגד החזקה שכל מה שתופס אדם תחת ידו המה שלו וקנויים לו לגמרי בכל אופני הזכות ... אבל כי אמרה אתה נתת לי במתנה, הרי אינה שוללת שום זכות וקנין מעצמה והנכסים המה שלה לגמרי ... שזה ודאי דהיא נאמנת, דכיון דתחת חזקתה המה, יכולים להחזיקה בשלה ולהוציא זה מרשות הבעל."

והיינו שהאשה יכולה לשלול זכות הבעל בנכסים שהיא מחזיקה תחת ידה, אולם בטענה שנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בהם שהיא שוללת גם את חזקתה שלה, לא מהני, דלטענתה אין לה חזקה במטלטלין, וממילא לא יכולה להפקיע זכות הבעל.

ועיין עוד בבעל התרומות (שער מט, טז, א) כתב דדין שעל האשה או האח להביא ראיה הוא דוקא בשטרות "שאין תפיסתן מחוורת כנגד הממון, אבל אם יש מטלטלין בידם וטוענין שלי הם", אינו צריך להביא ראיה. וכן כתב בעה"ת שער נא, ח, ג, בשם ה"ר נתן ברבי מאיר, וכן בב"י חו"מ סב, א, בשם רבינו ירוחם. ואף שבשו"ע חו"מ סב, א, כתב להדיא דמטלטלין דומיא דשטרות, מ"מ מבואר מבעה"ת דחזקה מה שתחת יד אדם הרי אלו שלו נאמר גם באשת איש, רק בשטרות אין דין חזקה מה שתחת יד אדם וכו', וכמש"כ בש"ך חו"מ מו, ז (עיין מש"כ לעיל), אבל במטלטלין שיש חזקה, יש חזקה זו גם באשת איש, ועל הבעל הראיה.

ועיין חזו"א (נשים עב, י, וחו"מ ליקוטים ה, י) שהקשה, דחזקה מה שביד האשה הוא בחזקת נכסי מלוג "אינו חזקה בעצם שיוצא מדרך טבע בני אדם שיהיה בידה מתנה", אלא כיון דלא שכיח שיהיה לאשה ממון שאין לבעל רשות בהם, חשיב הבעל כמוחזק בממון והיא צריכה להביא ראיה, אך מ"מ מיגו מהני, דלא הוי מיגו נגד חזקה. וכן לענין נושאת ונותנת החילוק הוא דמסתבר שהממון של הבעל ולא שניתן לה מתנה, אך אין לומר דבנושאת ונותנת אינה מקבלת מתנה, אלא אף שמקבלת חשיב ממונה כאינה מבורר וממון הבעל מבורר, וחובת הראיה על האשה.

עולה מדברי החזו"א דאין חזקה שכל מה שתחת יד האשה הוא בחזקת נכסי מלוג, אלא כך מסתבר לענין הטלת חובת הראיה על האשה, דמה שהממון תחת יד האשה אינו ראיה ואינה מוחזקות, כיון דהוי כחזקה בלא טענה, דאף אם טוענת שהוא שלה ללא זכות פירות של הבעל, הרי היא טוענת טענה שאין דרך רגילות להיות, וממילא החזקה אינה חזקה וחובת הראיה עליה ולא על הבעל. א"כ אפשר דלענין זה השתנו העיתים והזמנים, וכאשר יש רגילות שיש לאשה נכסים שאינם נכסי מלוג ואין הבעל אוכל מהם פירות, בכגון זה תהיה חובת הראיה על הבעל, דהזרינן בזה לחזקה מה שתחת יד אדם הרי זה שלו.

ד. נושאת ונותנת בתוך הבית

ואיתא בגמ' ב"ב נב, א: איתמר, אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אמא. אמר רב עליו להביא ראיה.

ושמואל אמר על האחין להביא ראייה, וקיי"ל כרב. ושם בעי"ב שאלה הגמרא ראייה במאי. רבה אמר ראייה בעדים ורב ששת אמר ראייה בקיום השטר. וקיי"ל כרבה שצריך להביא ראייה בעדים דמעיסתו קימץ. ובהמשך שם בגמרא דהוא הדין באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית והיו שטרות יוצאים על שמה, דעליה להביא ראייה. מהו דתימא אשה כיון דשביחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי לא גזלה מיתמי, קמ"ל (ועיין בתוספתא ב"ב ט,ב). וכן פסק הרמב"ם בהל' נחלות ט,ז - ח, וז"ל:

"וכן האשה שהיתה נושאה ונותנת בתוך הבית, והיו אונות - שהן שטרי ממכר, עבדים ושטרי חובות - יוצאות על שמה, ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבותי, עליה להביא ראייה שנפלה לה ירושה. וכן אלמנה שהיתה נושאת ונותנת בנכסי יתומים ... ואם יש לה נדוניה ואמרה מנדוניתי לקחתי, נאמנת ... במה דברים אמורים באחים ובאלמנה שאין חלוקין בעיסתן, אבל אם היו חלוקין בעיסתן שמה מעיסתו קמץ, ועל האחין להביא ראייה שהן משל אמצע."

ומבואר דבניגוד למש"כ בהל' אישות דנאמנת לומר שניתן לה מתנה סתם והוי נכסי מלוג, הרי דבנושאת ונותנת בתוך הבית לא נאמנת לומר שהם נכסי מלוג (עיין תש' מהרלב"ח סו"ס נח שהקשה סתירה בין מש"כ הרמב"ם בהל' אישות למש"כ בהל' נחלות. ובש"ך סב,ו כתב דבהל' אישות מיירי באינה נושאת ונותנת, משא"כ בהל' נחלות). אמנם בנתיבות שם סב,ו כתב דבהל' אישות מיירי שטוען הבעל שממעשה ידיה הם:

"כיון דהבעל מודה דלאו ממונו הוא ולא מפירות ממונו, כגון שידוע לו הסחורה שמסר בידה ובכמה מכרה רק שטוען שמה ממעשי ידיה הן, דינה שוה לאינה נושאת ונותנת, ונסתלק בזה קושיית מהרלב"ח."

מבואר דלנתיבות אין האשה הנושאת ונותנת נאמנת לומר שהממון שלה אפילו בחזקת נכסי מלוג, רק כאשר טוען הבעל שהממון שלו הוא דאינה נאמנת, אך אם טוען שהם שלו מכוחה, נאמנת לעשותם נכסי מלוג, כיון שהבעל מודה שאין הממון מכח הנשיאה ונתינה שלה בנכסיו, וא"כ היותר נושאת ונותנת לא מעלה ולא מורידה.

ומצאנו בראשונים שדנו אם סתם אשה נושאת ונותנת בתוך הבית. המרדכי בב"ב (סי' תקמו) הביא מתש' מהר"מ באשה שהפקידה ממון אצל נפקד, וכעת אומרת שהממון של פלוני ולא של בעלה:

"אם קודם שנשאת הפקידה ממון, אז נאמנת לומר של פלוני הם במיגו דאי בעי שקלא ליה איהי מיניה ויהבא ליה, אבל אם משנשאת הפקידה בידו, הואיל וכל הנשים עכשיו נושאות ונותנות בנכסי הבעל בזמן הזה, לא מהמנין לה לומר שלי הם ולא של פלוני."

וכדבריו פסק הרמ"א בחו"מ סב,א דסתם נשים בזמן הזה נושאות ונותנות בתוך הבית. ועיין ש"ך סב,ח שככל הנראה היתה לו גירסא אחרת במרדכי, ולגירסת הש"ך המרדכי כתב דסתם אשה שולטת בנכסי בעלה והבעל מאמינה, ועיי"ש הנפק"מ. אמנם בתוס' ב"ב נא,ב (סד"ה

קיבל) מבואר שיש חילוק בין נושאת ונותנת לבין שולטת, שהכוונה ככל הנראה לכך שממון בעלה מצוי בידה, וז"ל:

"ומיהו היכא שאינה נושאת ונותנת בחיי בעלה וממון בעלה מצוי בידה, יש להסתפק אם חשבינן לה כאילו נושאת ונותנת אם לאו."

ומבואר שהתוס' הסתפקו אם צריכה האשה ממש לשאת ולתת בממון בעלה, או כל היכא ששולטת בנכסי בעלה, חשיב נמי נושאת ונותנת. וזו כוונת הש"ך דסתם נשים שולטות בנכסי בעליהן וממונם מצוי בידן, אך אין סתם נשים נושאות ונותנות. ונפק"מ אם נאמנת לומר שהממון המצוי תחת ידה הוא שלה כדין נכסי מלוג, דאם אינה בכלל נושאת ונותנת, הנכסים הם בדין נכסי מלוג. ועיין ברא"ש ב"ב (ג,נה) דפשיטא במה שהסתפקו התוס', דבכהאי גוונא דינה כנושאת ונותנת, וז"ל:

"ואף אם אינה נושאת ונותנת בממון אלא הבעל הוא נושא ונותן בממון אלא שמפקיד בידה כל אשר לו, דינה כנושאת ונותנת ועליה להביא ראיה."

וכאמור כל זה נפק"מ במקום שאין לה ראיה, אם סתם אשה שאינה נושאת ונותנת בממון הבעל, רק היא מורשת למשוך כספים מחשבון הבנק או באמצעות כרטיס האשראי, כאשר היא יכולה לקנות מכספו כל אשר תחפוץ, האם נאמנת לומר שהמטלטלין הם נכסי מלוג. לפ"ז לשיטת הרא"ש, ונראה שכן דעת הרמ"א, סתם נשים אף שאינן נושאות ונותנות בממון בעליהן, יש להן דין של נושאות ונותנות, ואינן נאמנות לומר שהמטלטלין שתחת ידן הם נכסי מלוג אלא בראיה וכדלהלן.

ה. הראיה שעליה להביא

בענין מהות הראיה שצריכה האשה הנושאת ונותנת להביא - במחבר בשו"ע חו"מ סב,א בענין שטרות היוצאים על שמה, שצריכה להביא ראיה בעדים שיש לה ממון מיוחד, ואין צריכים להעיד שאלו השטרות שלה. ועיי"ש בש"ך ס"ק ד שכתב דאפילו הממון אינו עולה כשעור השטרות ההם, דמספק מעמידים הממון ביד המוחזק דאמרינן שמא מעיסתו קימץ, וכדאיתא בב"ב נב,א. ובנתיבות שם ס"ק ג כתב דצריכה להביא ראיה שהיה לה ממון מיוחד אחר הנישואין, אבל לא מהני מה שמביאה ראיה שהיה לה ממון קודם הנישואין, דאף אם טוענת שהכניסה לו הממון בתורת נכסי מלוג, אינה נאמנת:

"דאי לא תימא הכי בטלה דין אשה הנושאת ונותנת, דרוב נשים מכניסין ממון בשעת נישואין והרי איכא סהדי שהיה לה ממון, ואפילו הכי לא מהימנא. וע"כ צ"ל דמן הסתם דכל מה שיש לאשה מכנסת בתורת נדוניא, דלמה לה להניח נכסים בתורת נכסי מלוג שיהיה האחריות עליה..."

אמנם כאשר רואים שהשאירה נכסיה רשומים על שמה, והיינו בתורת נכסי מלוג, אי"כ גם לנתיבות תהיה נאמנת, שהרי מביאה ראיה שיש לה נכסים שהשאירה בתורת נכסי מלוג, וזה כראיה שיש לה ממון לאחר הנישואין.

ולפי"ו בנדון שלנו שיש לה נכסים (דירה וכן חשבונות בנק) הרשומים על שמה בלבד, הוי ראייה שיש לה ממון, ונאמנת על מה שתחת ידה לומר שהוא שלה. ואפילו נאמר שהנאמנות שלה היא רק שהנכסים הם נכסי מלוג אך לא שלה לגמרי, מ"מ עדיין יכולה לקחת את המטלטלין לדירה אחרת, וכפי שנהגה עד היום להשתמש במטלטלין לצורך עצמה (ולענין הזכויות שלו בנכסי מלוג כאשר תבע גרושין ונתן עיניו לגרשה, עיין ברמ"א באהע"ז צ, ד ובנו"כ, ועיין מש"כ במשפטיך ליעקב ח"ב סי' כ). עוד י"ל דבנדון דידן ידעין שלאשה יש ממון שאין לבעלה רשות בהם, שהרי מעשי ידיה שהרויחה סכום נאה מאד, ע"פ המקובל והמוסכם בין הצדדים כל אשר הרויחה שלה לבד והיא זו ששלטה על חשבון הבנק שלה, שלשם נכנסה המשכורת, וניכרים הדברים שהממון היה שלה לבדה ללא רשות הבעל בהם, בכגון זה נאמנת אף לומר שיש לה ממון שאין לבעלה רשות בהם, דכל מה שאינה נאמנת לטעון כן הוא מפני שאינו שכיח שיתנו לאשה בכהאי גוונא (וכפי שנראה מדברי החזו"א דלעיל, וכן נראה מדברי הנתיבות סב, טו, עיי"ש), או כמש"כ באור שמח דטענה שנתנו לה מתנה על מנת שאין לבעלה רשות בהם, מגרע כח מוחזקותה, וזה לא שייך במקום שמעשי ידיה היו שלה והיו אלה במקום חיוב מזונותיה וכצאי מעשי ידך למזונותיה. ועיין עוד בהפלאה בקו"א פה, טו ובבית מאיר פה, יב.

ו. האם בנדו"ד הממון תחת ידה

אלא שיש לדון בנדון שלפנינו אם יש לראות את המטלטלין בגדר "תחת ידה", שהיא המוחזקת. דמצד אחד היא זו המשתמשת במטלטלין בבית המיוחד לה. ומאידך - הבית הוא חצר הבעל, וכמו כן הוטל עיקול על המטלטלין. והשאלה אם העובדה כי הוטל עיקול על המטלטלין או שהם נמצאים בבית השייך לבעל, אף שהאשה משתמשת בהם בפועל, מגדירים את המטלטלין כאינם תחת ידה ואינה מוחזקת בהם.

והנה בזה נראה כי האשה היא המוחזקת ע"א היות הבית של הבעל. דלענין קנין חצר מצאנו מחלוקת ראשונים למי קונה החצר, לשוכר - המשתמש, או למשכיר - שלו קנין בגוף החצר, עיין ב"מ קב, א, ברש"י ובתוס' (ד"ה תרת"י), רמב"ם שכירות ו, ה ובראב"ד שם, ועיין שו"ע חו"מ שיג, ג ובנו"כ שם, ועיין מש"כ במשפטיך ליעקב ח"ב סי' ל. מ"מ נראה דכל זה לענין מציאה דאתי מעלמא, אבל לענין מוחזקות, פשוט דמי שהוא משתמש במקום הוא זה שמכניס מטלטלין למקום, וממילא המטלטלין שתחת ידו הרי הם שלו, וכמש"כ הנתיבות בפתיחה לסי' ר (ד"ה וחצר) דחצר המושכרת היא חצרו של השוכר לגמרי, ויכול לזכות באמצעות החצר חפץ שיש לו פקדון מאחרים, ורק לענין מציאה והפקר דשלא מדעתו, לא הוי שלו, דלאו אדעתיה דהכי אגריה.

ולענין העיקול, פשוט שאין זה מבטל את המוחזקות. העיקול מגביל את הבעלות אך לא משנה את מהות המוחזקות. ולא דמי למש"כ האור שמח, דבטוענת שניתן לה על מנת שאין לבעל רשות בהם, הרי מעיקרא גרעה בבעלותה, משא"כ כאן שבית דין הגביל את הבעלות, וע"כ אין כאן פגיעה בחזקה שמה שתחת ידה הרי זה שלה, וחובת הראיה היא על הבעל. אמנם עדיין טעם העיקול קיים, שהרי לבעל שמורה זכות הטענה והבאת ראיות שהמטלטלין האלו שלו, ולהוציא מחזקתה של האשה. אך ברור שאין בהוצאת המטלטלין מבית הבעל לדירת האשה כדי לשנות את זכותו לטענה ולראיות, ואין בכך כדי ליצור מצב בלתי הפיך, שהרי ניתן להעביר את המטלטלין לדירת האשה ולהשאיר העיקול על כנו, שעד לפסק דין

סופי או עד שיתגרשו, לא תמכור או תתן את המטלטלין שעליהם הוטל עיקול. מבחינה עניינית נראה כי בכל ענין לא מדובר כאן בנכסים בעלי ערך סנטימנטאלי, וכן אין מדובר כאן בערכים כספיים שבמידה והאשה תמכור את המטלטלין, לא יהיה ניתן לגבות ממנה, ובה אין הצדקה להטלת עיקול ולמניעת זכויותיה בשימוש בנכסים.

לאור האמור לעיל אנו נענים למבוקש ומבטלים את העיקול, והאשה רשאית להוציא מהדירה את כל המטלטלין שלטענתה שייכים לה ונמצאים בחלק הבית המצוי כיום בשימושה.

מסקנות

- א. חזקה שכל המטלטלין שתחת יד אדם הרי אלו שלו, אא"כ יש עדים שנתן לו בתורת פקדון וראו כעת בידו.
- ב. יש המסבירים כי חזקה זו אינה מבררת את בעלות המחזיק על החפץ אלא הספק בעינו וחובת הראיה על המוציא מהמוחזק. וי"א דזו חזקה המבררת את הבעלות על החפץ.
- ג. נחלקו האחרונים אם חזקה זו שייכת באדם מת. נפק"מ אם אפשר להתיר עגונה ע"פ סימנים שבגדין, או דחיישינן לשאלה.
- ד. מהרמב"ם מבואר דלא אמרינן חזקה מה שתחת יד אדם הרי זה שלו באשת איש, כאשר חזקה זו נוגדת את חזקת הבעל לאכילת פירות.
- ה. י"א דהטעם בזה שלא תבריא האשה מטלטלין בטענה זו. וי"א דחזקה כל מה שתחת יד אשת איש הוא בחזקת נכסי מלוג, וחזקה זו היא מהתקנה שהבעל אוכל פירות.
- ו. הרמב"ם פסק שנאמנת לומר שהבעל נתן לה במתנה, דחזקה שאינה מעיזה פניה בפני בעלה. ויש שהקשו, דחזקה זו הינה רק בטענת גרושין ולא בממון.
- ז. האור שמח הסביר ברמב"ם, דכשטוענת שניתן לה על מנת שאין לבעלה רשות בהם, הרי פוגמת בחזקת בעלותה, משא"כ בטוענת שהבעל נתן לה במתנה.
- ח. י"א דבאשת איש מוחזקותה נגד חזקת נכסי מלוג הוי כחזקה בלא טענה.
- ט. יש סתירה לכאורה ברמב"ם אם אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית, נאמנת לומר שהנכסים שלה כנכסי מלוג.
- י. הש"ך סובר דהרמב"ם בהל' אישות מייירי באינה נושאת ונותנת, אבל בנושאת ונותנת אינה נאמנת.
- יא. לנתיבות - כשטוען הבעל שממעשי ידיה הם, הרי הודה שאינם ממון, וע"כ אף בנושאת ונותנת נאמנת לומר שהם נכסי מלוג.
- יב. י"א שסתם נשים נושאות ונותנות בתוך הבית. וי"א שאינן נושאות ונותנות אלא ממון הבעל מצוי בידן.
- יג. אשה הנושאת ונותנת וטוענת שהשטרות שעל שמה הם שלה, עליה להביא ראיה בעדים שיש לה ממון מיוחד השייך לה. וי"א שאפילו אין הממון שלה עולה לסך השטרות.
- יד. מטלטלין המצויים בתוך דירה השייכת לבעל וכיום רק בשימוש האשה, הואיל והאשה היא המשתמשת במטלטלין, הרי המטלטלין בחזקתה, אם ידוע לה ממון מיוחד, וחובת הראיה על הבעל המוציא מחזקתה.